

Veur en deur ons saomen

Advies voor Nieuw-Balinge

Kenniscentrum NoorderRuimte

Waarde(n)volle ruimte!

Veur en deur ons saomen

Advies voor Nieuw-Balinge

Hanzehogeschool Groningen
Kenniscentrum *NoorderRuimte*
Drs. Jannie Rozema
Januari 2012

Josien
Verlengde Middenraai
Nieuw-Balinge
Gemeente Midden-Drenthe
Drenthe
Nederland
Europa
wereld
Melkweg
Heelal

Voorwoord

Dit adviesrapport heet ***Veur en deur ons saomen. Advies voor Nieuw-Balinge***. De adviezen zijn bestemd voor het bestuur van de Vereniging Plaatselijk Belang *De Vooruitgang* van Nieuw-Balinge en voor de inwoners van het dorp Nieuw-Balinge. De adviezen zijn opgeschreven in gewoon Nederlands, alleen de titel van het advies is in het Drents geformuleerd. Duidelijker kan het niet, toch?

Ik wil het bestuur van Plaatselijk Belang van harte bedanken voor de ruimte die u bood voor het dorpsonderzoek en voor het vertrouwen dat u in mij had om advies uit te brengen. Ook wil ik de inwoners van Nieuw-Balinge nogmaals bedanken voor het meedoen aan het dorpsonderzoek en de extra interviews. De interviews waren waardevol, want u vertelde het verhaal achter de ingevulde vragenlijsten. Mede door uw verhalen zijn de adviezen voor de toekomstverkenning in Nieuw-Balinge tot stand gekomen.

De rapporten over het onderzoek en het advies voor Nieuw-Balinge staan op de website **www.hanze.nl/dorpsonderzoeken**.

Inhoud

Voorwoord

1. Inleiding

2. Hoe groener hoe mooier

3. Vraag en aanbod

4. Alle inwoners zijn goud

5. Zelf doen is samenwerken

Bronnen

verantwoordelijkheidsgevoel
keukentafels
Belang
veen
huizen
ondernemen
duurzaam
dorpsactiviteiten
economie
dorpshuis
Plaatselijk
dorpsbudgetten
plannen
samen
kerk
ruimte
inspiratie
sociale
fietsen
woonkwaliteiten
rust
landschap
media
vrijwilliger
besturen
inwone
geschiedte
maken
zand
spelen
soos
wandelende
natuur
kanaal
Leren
sport
participatie
zelforganisatie
dorp
veilig
dorp
bos
dorp
winkel
dorp
winkel
dorp
winkel

verenigingen

Succes

1. Inleiding

Het bestuur van Vereniging Plaatselijk Belang *De Vooruitgang* van Nieuw-Balinge wil met de inwoners van Nieuw-Balinge ideeën opdoen voor de toekomst van Nieuw-Balinge. Dit project *Veuruutkieken* heeft ertoe geleid dat het bestuur de opdracht heeft gegeven om een dorpsonderzoek uit te voeren onder de inwoners van Nieuw-Balinge. In het dorpsonderzoek is de waardering voor de leefomgeving in Nieuw-Balinge onder de inwoners gepeild. Woningcorporatie Woonservice was medeopdrachtgever voor dit onderzoek en heeft dit onderzoek medebekostigd. Woonservice vindt een goede woonomgeving voor alle dorpsbewoners belangrijk, niet alleen voor haar huurders.

De onderzoeksopdracht is in het najaar van 2011 verstrekt aan een onderzoeker van het Kenniscentrum *NoorderRuimte* van Hanzehogeschool Groningen. De onderzoeker is hierbij geholpen door vier studenten van de opleiding Vastgoed en Makelaardij. Met behulp van een schriftelijke vragenlijst is onder alle inwoners van Nieuw-Balinge geïnventariseerd hoe de leefomgeving wordt gewaardeerd. Hierbij zijn vragen gesteld over de woonsituatie, de sociale omgeving, voorzieningen en het organiserend vermogen. De algehele conclusie was dat inwoners van Nieuw-Balinge positief denken over hun leefomgeving. De resultaten van het vragenlijstonderzoek zijn beschreven in het onderzoeksrapport *Nieuw-Balinge 2011* (Rozema, 2012). Daarna zijn in december 2011 mondelinge interviews gehouden met 12 dorpsbewoners: bestuursleden, jongeren, ouderen, mannen, vrouwen, langwonende Nieuw-Balingers en nieuwkomers.

In dit rapport worden op basis van de conclusies uit het vragenlijstonderzoek en de interviews adviezen gegeven aan het bestuur van Plaatselijk Belang en aan de inwoners van Nieuw-Balinge. De woordenwolk op pagina 8 geeft een eerste indruk van wat u te wachten staat.

Voor de adviezen is een actieve werkwoordsvorm gebruikt: “organiseer”, “ga kijken”, “benoem”, etc.. Dat is niet bedoeld om te bevelen, maar om de actie van het werkwoord te onderstrepen. Het bestuur en de inwoners van Nieuw-Balinge worden in de tekst aangesproken met “u”.

De adviezen worden gegeven aan de hand van het onderzoeksmodel voor de leefomgeving (figuur 1). In hoofdstuk 2 staan adviezen over de woonomgeving, in hoofdstuk 3 over de voorzieningen, in hoofdstuk 4 over het sociale klimaat en tenslotte in hoofdstuk 5 over het zelforganiserend vermogen in Nieuw-Balinge.

Figuur 1. Vier domeinen en aspecten van de *leefomgeving*

2. Hoe groener hoe mooier

Nieuw-Balinge is een dorp waar je fijn kunt wonen, zegt het merendeel van de inwoners van Nieuw-Balinge. De rust, de ruimte en de natuur van Nieuw-Balinge spreken u erg aan. Deze vormen dan ook de fysieke identiteitsdragers voor Nieuw-Balinge, dat wil zeggen dat uw dorp en de omgeving van Nieuw-Balinge door de rust, de ruimte en de natuur gekarakteriseerd worden. De rust, ruimte en natuur kunt u niet in de winkel kopen, zij zijn u als waardevolle leefomgeving geschonken en waar u zorgvuldig mee moet omgaan. U kunt er ook nieuwe inwoners mee trekken en aan het dorp binden. Gebruik de woorden rust, ruimte en natuur op uw website om het dorp aan te prijzen. Potentiële inwoners oriënteren zich ook via internet op hun nieuwe woonplaats.

Ook kinderen vinden Nieuw-Balinge een leuk dorp, al missen zij winkels waar ze lekker kunnen shoppen. De meeste kinderen spelen na schooltijd buiten en zijn dan te vinden in achtertuinen, op het dorpsplein, in speeltuintjes, op het voetbalveld. De speelgelegenheden in het dorp zijn aan een onderhoudsbeurt toe. Onderzoek in dat kader of de kinderen een natuurlijke speelgelegenheid ook leuk vinden. In plaats van speeltoestellen kan een veldje voorzien worden van heuvels, hollen en boomstammen. De kinderen kunnen zelf een parcours aanleggen voor een minicrossbaan. De aanleg van een halfpipe is een hele investering, die u niet op u moet nemen. Leer kinderen hoe ze inventief kunnen zijn met beperkte mogelijkheden.

Voor een dorp is het goed als de bevolking niet 'ontgroent', dus probeer zoveel mogelijk jonge mensen in het dorp te houden. Er zijn natuurlijk altijd jongeren die voor studie en werk vertrekken en die niet terugkeren. In het inwonersonderzoek zegt u dat er meer woningen voor starters moeten komen. Is dat zo? Jonge mensen die willen blijven wonen in Nieuw-Balinge kunnen zich vroegtijdig inschrijven voor een huurwoning bij Woonservice of wachten totdat een betaalbare koopwoning op de markt komt. Nu zijn de verhuisbewegingen in Nieuw-Balinge niet erg groot, voor een starter kan dat betekenen dat hij / zij bij ouders blijft wonen of (tijdelijk) naar elders verhuist. U zou hen kunnen helpen, door regelmatig in het dorp te inventariseren wie op zoek is naar een (beter) passende woning. U krijgt daarmee inzicht welke 'verhuisketen' gewenst is. Woningeigenaren en Woonservice zijn ook geïnteresseerd in deze gegevens. De gemeente Midden-Drenthe onderzoekt in 2012 ook de

wens naar starterwoningen. Vraag te zijner tijd naar de uitkomsten. Het dorp Finsterwolde timmert in de woonketen aan de weg, zie www.finsterwoldeonline.nl. Laat u inspireren.

Voor alle mensen is het prettig als zij een geschikte woning bewonen. Uit het onderzoek blijkt dat u blij bent met uw huis. Veel inwoners van Nieuw-Balinge hebben hun woning geïsoleerd of zijn dit van plan te doen. Zij anticiperen op hogere energiekosten. Als mensen ouder worden, kunnen zij ook voor hun woning hierop anticiperen door wonen, slapen en baden gelijkvloers te maken of door tijdig te verhuizen. Woonservice biedt geschikte huurwoningen aan, waarvoor men zich kan inschrijven. Een multifunctionele woning bevat ruimten waarvan de bestemming in de loop van uw leven kan veranderen. Bij bouw en verbouw van uw woning kunt u alvast rekening houden met uw levensloop. Bedenk hoe u multifunctionele ruimten in uw woning kan realiseren of zoek daarvoor advies. Als huurders bent u aangewezen op de inzichten en het aanbod van Woonservice.

De werkgroep Duurzaam Nieuw-Balinge kan rekenen op veel bewoners die geïnteresseerd zijn in duurzame energie en de toepassing daarvan in de eigen woning. De wens tot energiebesparing past in het beleid van de gemeente Midden-Drenthe. U heeft de tijd mee om samen na te denken over Nieuw-Balinge als duurzaam dorp en over energieopwekking in plaats van energiebesparing. Maak gebruik van kennis in netwerken van Duurzame dorpen en sluit u bij hen aan. Bij duurzame dorpen gaat het overigens niet alleen over lokale energie en water, maar ook over gezondheid, mobiliteit en voedselproductie. In Makkinga (Friesland) is een Dorpstuinderij opgericht waar jonge en oudere dorpsinwoners groente verbouwen die wordt verkocht in het dorp en gebruikt in een plaatselijk restaurant. Hiermee wordt de lokale handel gestimuleerd en dat scheelt automobiliteit. Uw volkstuinvereniging heeft dringend behoefte aan nieuwe leden, er is ruimte genoeg voor een dorpstuinderij in Nieuw-Balinge. Het lokaal verkopen van producten sluit goed aan op de gewoonte van Nieuw-Balingers om voedsel voor het huis te verkopen. Eind september 2011 stonden er vijf tafels en kraampjes langs de weg waarop u pompoenen, walnoten, honing, jam en compôte aanbod. Hanteer daarom een ruime definitie van wat Duurzaam Nieuw-Balinge inhoudt en ga bij andere dorpen uw inspiratie halen. Wordt dit uw motto?

Duurzaamheid is lokaal handelen voor zelfvoorziening.

Sommige plekken in het dorp verdienen volgens de inwoners meer aandacht en een opknapbeurt. Ruim op een 'schoon-dorp-dag' samen de rommel in het dorp en in het kanaal op. Vorm een groep bewoners die de opdracht krijgt om regelmatig plekken, die voor verbetering in aanmerking komen, te fotograferen en te bespreken. Bedenk daarna haalbare plannen die passend zijn in het dorp – met respect voor rust, groen en kleinschaligheid. Geef vooral tijd aan plannen die uitvoerbaar zijn, die geven energie en voldoening. De contactambtenaar van de gemeente Midden-Drenthe voor Nieuw-Balinge biedt altijd goede ondersteuning.

Plekken die nu om aandacht vragen zijn het kanaal, de dam, een straat en het Robertusbosje. Als kanaallint verwijst de Middenraai naar de geschiedenis van de vervening en de daaropvolgende landbouwcultuur. Houd het kanaal als cultuurhistorisch monument in ere. Er wordt regelmatig gezwommen en gevist in het kanaal. Het bijhouden van de oevers en het uitdreggen van het kanaal is voor deze activiteiten wenselijk. Er is behoefte om te kunnen spelevaren (of roeien) op het kanaal, waarvoor op- en afstapplekken nodig zijn. Een natuurlijke trap in de oever kan volstaan. Tussen de dam en de sluis is daarvoor de meeste ruimte. Iemand is verontrust over het lozen van mest in het kanaal voorbij de sluis. Onderzoek of dit zo is en of dit schadelijk zou kunnen zijn. Vorm een Kanaalgroep die ideeën verzamelt en uitwerkt.

De dam op de Verlengde Middenraai die de verbinding vormt van de Haarweg naar de Koekoeksdijk is toe aan een facelift. Bedenk van te voren welke functies de dam moet hebben. Is het alleen een oversteekplaats? Of ook een ontmoetingsplek of een startpunt van een activiteit? Beantwoord ook de vraag of de verkeersdeelnemers het herontwerp bepalen of dat het herontwerp het verkeersgedrag gaat leiden. Een mogelijk concept is een gedeelde ruimte op de dam ('shared space'). Een bredere dam biedt meer mogelijkheden voor nieuwe functies. Ga eens kijken in Barger-Compascuum waar ze over het Compascuumkanaal een *damplein* hebben gemaakt. De dam is daar shared space, verbreed, voorzien van verschillende bestrating, met bankjes en een groot schaakspel, met ruimte voor de kermis en voorzien van een aansluiting voor de biertap. Kortom, uw dam verdient ook een beter lot. Brainstorm samen met de bewoners rondom de dam en de gebruikers van de kerk. De Kanaalgroep kan ook de Damgroep worden – betrek het Waterschap bij uw onderzoek en ideeën.

Inwoners van de Kievitstraat hebben gemeld dat de bomen te groot zijn in verhouding tot de straat en de bebouwing. De lindebomen zijn hoog en nemen daardoor veel licht weg. Bovendien breken bij hevige winden en stormen er regelmatig takken af. Hierdoor ontstaat een onveilige situatie. De bewoners hebben dit probleem al vaker aangekaart. Omdat niet alle bewoners op een lijn zaten, kon de kap niet worden aangevraagd. Het advies aan de bewoners van de Kievitweg is om met de woonconsulent van Woonservice te overleggen over de bomen. De bewoners hebben al aangegeven mee te willen helpen om de straat een mooier aanzicht te geven. Dat is positief, omdat bewoners elkaar dan in een gezamenlijk project ontmoeten en elkaar ook stimuleren om de voortuin op orde te brengen en te houden. Een Tuindag voor de eigen straat spreekt meer mensen aan. Het past in de huidige trend om vervangende (in dit geval niet al te hoge) fruitbomen in de straat aan te planten.

Een wandeling door het bosje aan het einde van de Robertusweg kan een mooi dorpsommetje worden. Helaas is het bosje onaantrekkelijk door de eenzijdige beplanting en door de glibberige paden. De plek van het bosje heeft potentie, omdat het de doorsteek is naar de Middenraai. In de Ideeënbus van Plaatselijk Belang wordt het bosje jaren geleden al genoemd voor een noodzakelijke opknabbeurt. Zoek uit of er geld is om het bosje op te knappen of geef het anders terug aan de natuur. Het is geen goed idee als hondenbezitters massaal hun hond laten poepen in het bosje. Hondenbezitters die hun hond in de openbare ruimte uitlaten, horen de poep zelf op te ruimen. Als de hondenpoep een probleem is, roep dan Nieuw-Balinge uit tot Hondenpoepvrij dorp. Veel hondenpoepvrije dorpen gingen u voor (Thesinge, Haaksbergen, Olst, Wijhe, Ten Boer) en beloonden het goede gedrag van de hondenbazen. Woef!

U kunt uw dorp goed bereiken via de wegen en paden. Aan het verkeersgedrag kan een en ander worden verbeterd. Automobilisten, vrachtwagenchauffeurs en tractorrijders moeten zich beter houden aan de gewenste snelheden in en buiten het dorp. U kunt daarin zelf het goede voorbeeld geven en anderen op hun rijgedrag aanspreken. Spreek vooral jonge mensen uit Nieuw-Balinge aan als ze te hard en luidruchtig rijden. Onderzoek of de fietsstroken vergroot moeten worden voor de verkeersveiligheid. De uitgang van de Breistroeken op de Haarweg wordt onveilig genoemd. Onderzoek ook hoe kinderen en ouders op de Haarweg bij de Meester Sieberingschool oversteken: is het eigen verkeersgedrag veilig of zorgen de andere verkeersdeelnemers voor risico's? Maak nuttig

gebruik van de avonden in 2012 van Mooi zo – Veilig zo! van de BOKD (Brede Overleggroep Kleine Dorpen in Drenthe) om samen oplossingen te bedenken.

De Meeuwenweg wordt gebruikt als heenweg naar Kloosterman Biogas in Nieuweroord. Kloosterman produceert groene energie door biovergisting. De aanvoer van mais in de campagnetijd betekent dat er elke vijf minuten een tractor met aanhanger over de Meeuwenweg rijdt. Een aanwonende is bezorgd over de verkeersveiligheid en houdt het verkeer dan ook scherp in de gaten: *“Er moet eerst een ongeluk gebeuren, voordat...”* Het wordt op prijs gesteld dat de vervoerders (bijvoorbeeld De Vries uit Beilen, maar ook Kloosterman zelf) aanmanen tot rustig en voorzichtig rijden in de bebouwde kom. Volgens de aanwonende is dit echter niet genoeg. De beste oplossing zou zijn om de Hullenzandweg te verharderen en deze als ringweg om Nieuw-Balinge te gebruiken. Neem contact op met de verkeerskundige van de gemeente Midden-Drenthe op over deze oplossing of zorg voor een nadere analyse van het landbouwverkeer op de Meeuwenweg.

Meer dan de helft van de inwoners wil graag de rest van hun leven in Nieuw-Balinge blijven wonen, waardoor er steeds meer ouderen op het dorp komen. In het kader van gezond ouder worden is ‘meer bewegen’ een belangrijk thema. Fietsen en wandelen gaat als vanzelf in Nieuw-Balinge, want de omgeving nodigt daartoe uit. Vind u het een leuk idee om elke dag spontaan met elkaar te wandelen? In Niehove (provincie Groningen) meldt wie wil zich op een afgesproken tijd bij de dorpspomp, waarna men een uur samen wandelt. Ook kinderen kunnen hieraan meedoen, waardoor ze bovendien door de natuur worden gegidst. In het dorp zijn inwoners die samen willen wandelen en kinderen meer willen leren over de natuur. Hier is weinig voor nodig, u kunt zo beginnen.

Als u over de toekomst van Nieuw-Balinge nadenkt, benoem dan de kwaliteiten van het wonen. Dat zijn de specifieke sterktes die uw dorp en het nabije gebied kenmerken en die u wilt behouden. Het zijn de positieve punten die u aan anderen vertelt als u het hebt over waar u woont.

Sterke woonkwaliteiten

natuur fietsen
geschiedenis huizen landschap
rust ruimte
veen, zand, bos kanaal veilig
wandelen spelen
duurzaam

3. Vraag en aanbod

Nieuw-Balinge is een dorp zonder / met voorzieningen. Daarmee wordt bedoeld dat er geen winkels, geen huisarts, geen bank of pinautomaat, geen bibliotheek of bibliobus zijn, maar bijvoorbeeld wel een school, een dorpshuis, twee kerken, de dagopvang voor kinderen en ouderen en het verenigingsleven.

U geeft aan dat u zelfredzaam in uw eigen huishouden bent. U gebruikt allemaal de auto om naar de supermarkt, de huisarts of uw werk te gaan. Maar u vindt het wel jammer, dat u geen dagelijkse boodschappen op het dorp kunt doen. Dat is niet helemaal waar, want twee keer per week komt een rijdende winkel in het dorp langsrijden voor zijn vaste klanten. De boodschappenservice die in 2011 is begonnen garandeert ook dat u de boodschappen aan huis krijgt geleverd. Onderzoek of er een ondernemer is, die opnieuw een vestiging van een supermarkt in Nieuw-Balinge wil beginnen. Het is nog niet zo lang geleden, dat de laatste winkel haar deuren sloot. Sommige dorpsinwoners herinneren zich de coöperatieve winkel nog. Als de winkel alleen bedoeld is voor de ‘vergeten’ boodschappen, zal de ondernemer het waarschijnlijk niet redden.

Werk daarom het idee uit om gezamenlijk aandelen in de dorpswinkel te nemen, zodat iedereen er belang bij heeft dat er in de winkel wordt gekocht. In de winkel kunnen naast food-producten ook cadeauartikelen en kantoorartikelen worden verkocht. De dorpswinkel kan fungeren als de etalage van het lokale aanbod van voedsel en (kunst)nijverheid. Dat is een mooie stimulans voor de lokale economie. Overigens is 2012 het Jaar van de Coöperatie, dat is een mooie organisatievorm voor een dorpswinkel.

Het veilige betalingsverkeer gebeurt steeds vaker via het pinnen, maar dat hoeft geldopnames in de dorpswinkel niet helemaal uit te sluiten. Dat zou tegemoet komen aan de vraag om een pinautomaat. Maar met name ouderen moeten zich afvragen of zij wel contant geld in huis willen hebben.

Als inwoners van Nieuw-Balinge zorg nodig hebben, dan kunnen zij met hun indicatie voor de zorgverlening een thuiszorgorganisatie kiezen. In het dorp wonen zorgverleners die bij verschillende zorgorganisaties werken en die ook bij dorpsbewoners hun diensten verlenen. Het is fijn dat dit kan, maar niet iedereen wil dit misschien. Zorgverleners die op dorpsniveau werken, zoals wijkverpleegkundigen, moeten een professionele houding hebben waar inwoners vertrouwen in stellen. In Nieuw-Balinge hebben zes inwoners plannen richting zorg en verpleging aan huis. Dat kan een mooie voorziening voor een vergrijzend dorp opleveren. Stimuleer deze ondernemers in sp , maar bedenk dat inwoners altijd vrij willen kiezen van wie de zorg komt.

Het onderwijs in de vorm van een basisschool is een belangrijke voorziening in Nieuw-Balinge. U zou de school zo lang mogelijk in stand willen houden in de geest van Meester Siebering. De daling van het leerlingenaantal onderstreept de behoefte aan gezinnen met jonge kinderen in Nieuw-Balinge. Potentiële inwoners onderzoeken ook wat de kwaliteit van de school in hun nieuwe woonplaats is. De school kan op haar website meer ingaan op de kwaliteit en het onderwijsklimaat van de school. Daarmee levert ook de school een bijdrage om mensen van buitenaf aan te trekken.

De Buurtacademie (Stichting Welzijn Midden-Drenthe) is een kansrijke voorziening. Volwassenen kunnen cursussen doen van allerlei aard. Bied vooral cursussen aan waardoor mensen beter geschoold worden om werk van hun talenten te maken. Vraag niet alleen om cursussen over het Drents, geschiedenis, stamboomonderzoek, snoeien of koken. Het volgen van een cursus Spreken in het openbaar of Vergadertechnieken kan een positieve persoonlijke ontwikkeling in gang zetten. Zorg dat de Buurtacademie gaat leven onder inwoners van Nieuw-Balingers. De Buurtacademie is een echte buurtacademie als mensen uit Nieuw-Balinge voor elkaar deskundigheidsbevordering verzorgen. In het dorp wonen mensen die van veel zaken verstand hebben, geef ze de kans om dit door te geven aan jong en oud. Zo zijn er 32 potentiële ondernemers in Nieuw-Balinge. Welke kennis en vaardigheden hebben deze mensen nodig? Welke succesvolle ondernemers willen hun expertise inzetten als leermeester en coach voor deze starters? Zij kunnen samen lesgeven in *Hoe zet ik een onderneming op*. Maak van uw dorp een Leven Lang Leren dorp.

Het gemis van de bibliobus wordt voor de basisschoolkinderen opgevangen door de Meester Sieberingschool in samenwerking met de bibliotheek in Westerbork. Het stimuleren van het lezen is daar in veilige handen. De oudere inwoners met leeshonger zullen mobiel of creatief moeten zijn om aan boeken te komen. Een bezoek aan de bibliotheek in Hoogetveen of Westerbork is te combineren met andere bezigheden aldaar. Maar waarom zouden privé-boeken niet aan elkaar uitgeleend kunnen worden? Daar hoeft je niet voor te rijden. Als iemand een boek uit heeft, duurt het vaak een tijdje voordat het herlezen wordt. In die tussentijd kan iemand anders het boek lezen. Gecombineerd met een groep mensen die boeken bespreken en elkaar aanraden, is dit een nieuwe activiteit in Nieuw-Balinge. Doe eens een oproep op de website van Nieuw-Balinge wie hiermee aan de slag willen. Dit is maar een voorbeeld van wat men in Nieuw-Balinge met elkaar kan delen.

Voor allerlei soorten vraag en aanbod kunt u op de website van Nieuw-Balinge ruimte maken. Dat gaat verder dan de huidige rubriek Te Koop / Gevraagd. Creëer op uw website een lokale Marktplaats voor producten, diensten en initiatieven. De website wordt goed bekeken en met een Marktplaats erbij nog beter. In het dorp Houwerzijl (Groningen) is men een online prikbord gestart op de site van Dorpsbelangen Houwerzijl. Iemand biedt daar haar kruidenworkshops aan, een ander een vrijdagavondmaaltijd en een volgende inwoner vraagt een lift naar de stad. Het is een begin van wat een vanzelfsprekende uitwisseling van vraag en aanbod kan worden. Er kan een heuse informele dienstenruil ontstaan, waarin mensen met gesloten beurs of een afgesproken tarief in een zelfbedachte lokale munteenheid elkaar wederzijds een dienst of hulp verlenen. Vaak zijn dit diensten die de reguliere burenhulp te boven gaan, zoals een knipbeurt, een pc – reparatie, het breien van sokken of bijlessen. Een Marktplaats brengt mensen onverwacht met elkaar in contact waardoor men andere en meer mensen leert kennen in het dorp. Dat is goed voor de binding.

Het dorpshuis *De Heugte* is een belangrijke voorziening in Nieuw-Balinge. *De Heugte* betekent niet alleen dat er zalen zijn voor de kinderclub, de jeugdsoos, de biljartclub, de bingo, feesten en partijen, galavoorstellingen, etc.. Het is ook een betekenisvolle plek in het dorp – hier ontmoeten dorpsbewoners elkaar en bent u Nieuw-Balingers onder elkaar. Het dorpshuis is het “ruimtelijke kristallisatiepunt” voor de sociale samenhang in Nieuw-Balinge. Het is daarom jammer, dat niet iedereen in het dorpshuis van de gastvrijheid geniet. Dat heeft deels te maken met de activiteiten in

het dorpshuis. Die spreken een deel van de inwoners niet aan en dus komen ze er niet. U bent vast blij met alle vrijwilligers die zich voor de werkzaamheden in het dorpshuis aanmelden. U kunt daar niet genoeg van hebben. Een vrijwilliger is soms uren bezig in het dorpshuis achter de bar, in de weer met patat of een diner, hij en zij verdienen een groot compliment! Het verhaal wil dat enkele dorpsbewoners zich hebben aangemeld als vrijwilliger, maar niet worden ‘benoemd’. Er is toch geen ballotage voor vrijwilligers? Onderzoek of dit verhaal klopt en zo ja, hoe kunt u het oplossen?

De (beperkte) openstelling van *De Heugte* voor toeristen of wandelaars uit het Mantingerveld blijft een moeilijk punt. Op hun tochten zouden toeristen graag iets willen drinken of lozen in Nieuw-Balinge. Zij treffen bij het dorpshuis vaak een gesloten deur, terwijl de informatie van Natuurmonumenten over het Mantingerveld daar juist aanwezig is. Hak over de openstelling in 2012 een knoop door. Er zijn diverse mensen op het dorp die wel een theeschenkerij voor langstreckende toeristen willen beginnen. Gun hen deze kleinschalige horeca-activiteiten van harte.

In Nieuw-Balinge organiseren de kerk en de verschillende verenigingen activiteiten voor hun leden en dorpsinwoners. De agenda op de website van Nieuw-Balinge laat zien dat er altijd wel wat is te doen in het dorp. U verdient als vrijwilligers een groot compliment voor uw langdurige inzet en betrokkenheid!

De activiteiten die onder auspiciën van Plaatselijk Belang in en rond het dorpshuis worden georganiseerd, worden door de dorpsbewoners op prijs gesteld. Het aantal inwoners dat meedoet aan de activiteiten is betrekkelijk gering. Men vindt de activiteiten belangrijk voor het dorp, maar doet zelf vaak niet mee. Evalueer daarom als (werkgroepen van) Plaatselijk Belang wat de opbrengsten zijn van uw jaarlijkse activiteiten. Verzin niets nieuws, maar laat de ideeën uit het dorp komen. Om Valentijn, Sint Maarten en Sinterklaas kunt u niet heen. Durft u het aan om de Feestweek ter discussie te stellen? De Feestweek was ooit bedoeld voor arme kinderen die niet op vakantie gingen. Het is een feit dat kinderen van alle tijden uitkijken naar dorpsfeestviteiten. Alom leeft de overtuiging dat de Feestweek niet meer zo leuk is zoals vroeger. De programmering is sleets en te smal of te duur geworden, waardoor de Feestweek zijn aantrekkelijkheid verliest. In 2013 bestaat Plaatselijk Belang 100 jaar, dat is een mooi moment om met een nieuw concept voor een Dorpsfeest

te komen. Uw werkgroep staat voor de uitdaging voor iedereen van brave burgers en genotzoekers tot kritische wereldburgers uit Nieuw-Balinge iets aansprekends te organiseren. Dan blijven mensen zeker niet thuis.

Het loopt wel goed met de sportvoorzieningen in Nieuw-Balinge, daar zijn nauwelijks opmerkingen over gemaakt. De voetbalvereniging sv Nieuw-Balinge biedt voor meisjes, jongens, dames, mannen en veteranen voldoende gelegenheid om te voetballen. Josien zegt in Puberruil (d.d. 5 januari 2012) hierover: “Als je niet voetbalt in het dorp, hoor je er niet bij”. De voorzieningen voor de sporters zijn goed op orde: velden, kantine, betrokkenheid van vrijwilligers als trainers en voor het vervoer. Er zijn inwoners die samen aan fitness willen doen, misschien wel in de bewegingstuin. Als de heggen rondom de bewegingstuin wat hoger zijn geworden, ontstaat er wat meer privacy om de apparaten individueel te gebruiken. In het kader van gezond bewegen is het een heel goed idee om Nieuw-Balinge als sportdorp te profileren. Omdat sporten in verenigingsverband niet iedereen (meer) aanspreekt, is het advies om er *Sportief Nieuw-Balinge* van te maken.

Als u over de toekomst van Nieuw-Balinge nadenkt, benoem dan uw sterke voorzieningen. Bedenk dat mensen de drijvende kracht achter de voorzieningen zijn. Met uw energie en rijkdom aan initiatieven komt er heel wat in Nieuw-Balinge tot stand. Het is de kunst om de voorzieningen die u echt nodig heeft voor de toekomst vast te houden of te maken. Hierna staan voorbeelden van uw sterke voorzieningen, die u niet wilt missen. Sluit niet uit dat u misschien deze voorzieningen in de nabije jaren wel van een (nieuwe) inhoud voorziet.

Sterke voorzieningen:

Leren op het dorp

lokale economie

dorpshuis

Plaatselijk Belang verenigingen

sport

dienstenruil

dorpsactiviteiten kerk

soos

vrijwilliger

dorpswinkel

4. Alle inwoners zijn goud

Inwoners van Nieuw-Balinge hebben in en buiten het dorp (soms tot in verre buitenland) hun sociale netwerken. In het dorp wonen familieleden en vrienden. Mensen die van buiten de regio naar Nieuw-Balinge zijn komen wonen, hebben minder familieleden in het dorp wonen. Inwoners ontmoeten elkaar op straat en komen bij elkaar over de vloer. De relatie met de burens is goed. Burens doen belangeloos voor elkaar kleine klusjes en houden een oogje in het zeil bij afwezigheid. U vindt saamhorigheid een belangrijke waarde voor een dorpsgemeenschap. Dit positieve beeld van het samenleven in Nieuw-Balinge krijgt hieronder een nadere nuancering.

De eerste nuancering ligt in de verhouding tussen groepen bewoners, preciezer tussen zogenaamde autochtone en import Nieuw-Balingers. Dat ziet er dan zo uit: “Iedereen die in Nieuw-Balinge woont is een Nieuw-Balinger, alleen zijn sommigen meer Nieuw-Balinger dan anderen” (vrij naar Animal Farm, George Orwell). Sommige ‘autochtone’ Nieuw-Balingers praten over Westerlingen als hardlopers die doodlopers zijn en die eerst maar eens de gebruiken van Nieuw-Balinge moeten leren kennen. ‘Import’ Nieuw-Balingers daarentegen vinden de autochtonen maar erg op zichzelf gericht, behoudend en weinig communicatief. U doet uzelf en elkaar een groot onrecht aan door zo naar elkaar te kijken en over elkaar te praten. Stop met deze benamingen en stereotypen over elkaar te gebruiken.

De diversiteit van de inwoners in Nieuw-Balinge zorgt ervoor dat er geen monocultuur op het dorp ontstaat. Er zijn inwoners (nieuwkomers en langwonenden) die zich jaren van hun beste kant toonden en vol enthousiasme voor het dorpsbelang aan het werk waren. Op niet-rechtstreekse wijze hoorden zij dat zij niet meer hoeven te doen wat ze altijd deden. Volkomen ontmoedigd stopten ze met hun activiteiten. De natuurlijke reactie van deze mensen is om zich af te keren van het onrecht dat hen wordt aangedaan, elders hun heil te gaan zoeken, maar op gezette tijden over deze kwestie hun gal te spuwen. Wat doet u als plaatselijke bestuurders met zulke verhalen? Niemand wil dat deze verhalen waar zijn, want ze zitten vol met gif. Maar als er een kern van waarheid inzit, kunt u er niet omheen. Onderzoek ze en probeer in een gesprek tot een oplossing te komen.

Eén van de geïnterviewden deed een prachtige uitspraak:

“Samen hou je het dorp groot”

Als het dorp om nieuwe initiatieven vraagt en deze worden naar voren gebracht, moet u trots zijn dat iedereen van harte meedenkt. Als iemand iets voor een ander of het dorp wil doen, dan is dat per definitie goed. Wees blij dat men zich wil inzetten! Accepteer dat mensen verschillende stijlen van handelen en snelheden van praten hebben. Als de communicatie tot onbegrip leidt of zelfs erger: afstand scheidt, dan doet u er goed aan om dit tegen elkaar te zeggen. Ga het gesprek op een respectvolle manier met elkaar aan, stel vragen en luister naar elkaar.

Geef als bestuurders het goede voorbeeld door niet over elkaar te praten en verspreid zelf geen stereotypen over de verschillende soorten mensen in het dorp. Praktiseer dat ook in uw eigen vergaderingen. Bedenk dat ook ú kwetsbaar bent als inwoners over u denkbeelden hebben die onjuist of niet vleidend zijn. Maak geen onderscheid tussen ‘echte’ en ‘import’ Nieuw-Balingers. Moedig iedereen aan om actief te zijn en als u vindt dat initiatieven aan voorwaarden zijn gebonden, dan spreekt u die vooraf met de uitvoerders door. Anticiperen op het handelen is altijd beter dan elkaar achteraf verwijten maken.

De tweede nuancering is dat het van alle tijden is dat groepen jongeren voor overlast zorgen. Ook in 2011 was dat het geval dat het in Nieuw-Balinge dan even geen pais en vree is. Het is niet gemakkelijk om kinderen van anderen tot de orde te roepen, dan is de angst voor represaille toch te groot. Daarom hebben het bestuur van Plaatselijk Belang en Welzijnswerk Midden-Drenthe met de groep jongeren afspraken gemaakt om de overlast in te dammen en te voorkomen dat er te jonge kinderen bij betrokken worden. Dat is een sterke actie van Plaatselijk Belang.

De derde nuancering heeft te maken met een kleine groep inwoners die afstand houdt tot het dorp en de dorpscultuur. Niet omdat men er bezwaren tegen heeft of zich niet aangesproken voelt. Het is meer dat deze groep inwoners Nieuw-Balinge voor het mooie wonen heeft uitgekozen en door werk- of familieverplichtingen geen tijd vrijmaakt om aan het dorpsleven deel te nemen. De relatie

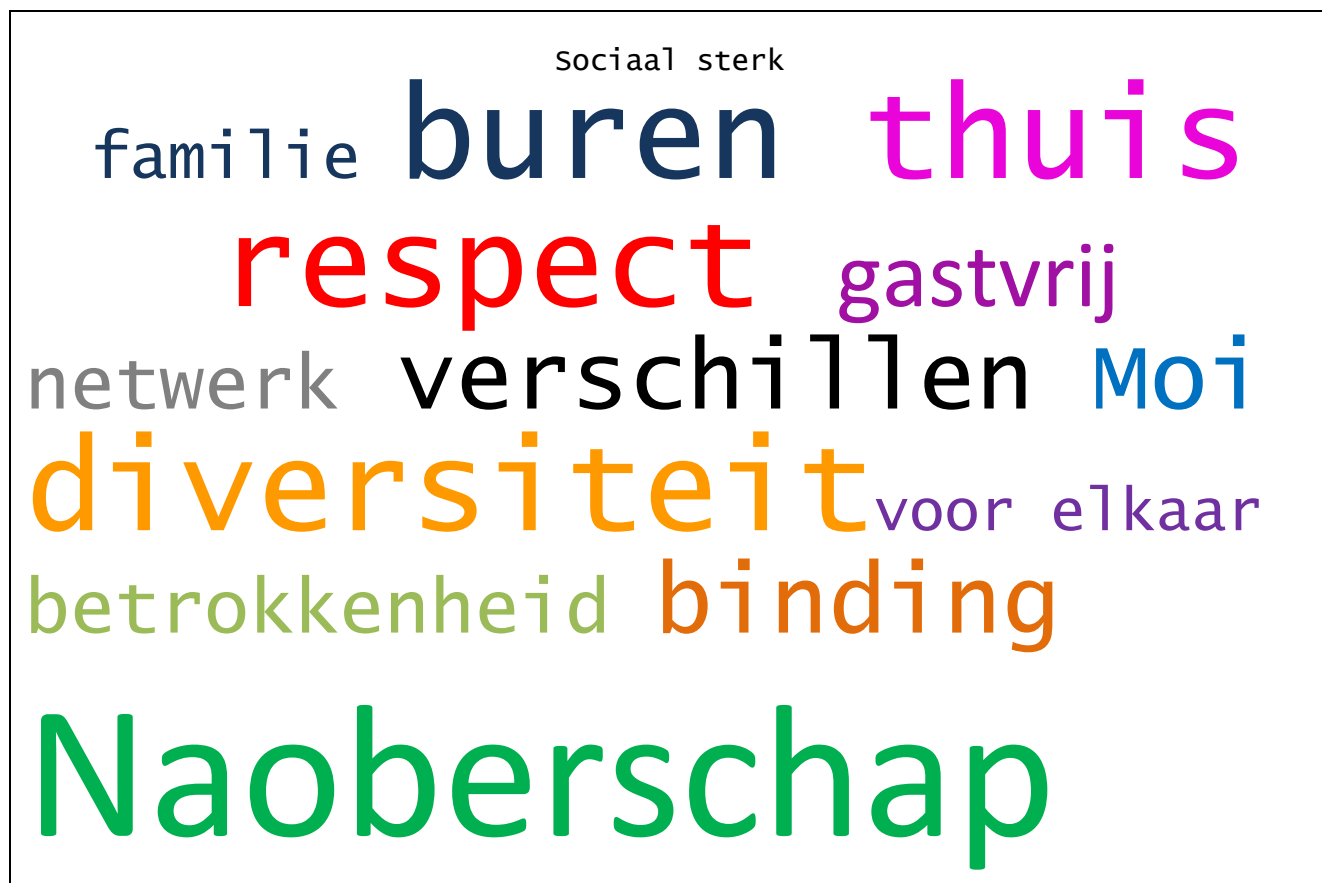
met de buren is er wel, maar minimaal. Als deze groep mensen om hulp verlegen zit, zijn ze vooral aangewezen op een sociaal netwerk van buiten het dorp. Realiseert u zich dat dit een persoonlijke keuze is om zo op het dorp te wonen.

Naoberschap is echt iets wat bij een Drents dorp hoort. Welke invulling krijgt modern naoberschap in 2012 in Nieuw-Balinge? De Gebruiksaanwijzing voor nieuwkomers wordt door menig een op prijs gesteld als introductie voor nieuwkomers. Het advies is om deze gebruiksaanwijzing te herschrijven en hierin uw welgemeende ideeën over naoberschap te communiceren. U kunt het naoberschap in Nieuw-Balinge bij het verwelkomen van nieuwe inwoners uitleggen. Laat daarom het verwelkomen niet alleen aan de jeugdsoos over, maar stel een brede welkomstgroep samen. Zet uw ideeën over naoberschap op de website, het is voor alle inwoners van Nieuw-Balinge belangrijk om eraan herinnerd te worden.

Buren zijn namelijk in Nieuw-Balinge goud waard. Buren geven belangeloos hulp, doen aan uitleen en passen op elkaars have en goed. Zij houden een oogje in het zeil naar links en naar rechts in de straat. Uit de interviews kwam naar voren dat bij sommige inwoners bij nacht en ontij aangeklopt of aangebeld wordt. De inwoners zijn zo verstandig om niet open te doen, maar het levert wel angstige situaties op. In een situatie denkt de inwoner dat het hinderlijke gedrag te maken heeft met zijn buitenlandse herkomst. Buren blijken op de hoogte te zijn van deze voorvallen en hebben met elkaar afgesproken om goed op te letten en eventueel bij te springen. Ook is de wijkagent gewaarschuwd en geïnformeerd over de nachtelijke gebeurtenissen. Uit het onderzoek bleek dat iedereen zich veilig voelt in Nieuw-Balinge, maar dat kan sociaal wenselijk zijn ingevuld. Benadruk met elkaar dat u om elkaars veiligheid denkt. Naarmate er meer (alleenstaande) ouderen in het dorp wonen, wordt om elkaar denken steeds belangrijker. In de toekomst kan een waakzaam oog ook een elektronische voorziening in de woning zijn. Toch gaat er niets boven buren.

Als u over de toekomst van Nieuw-Balinge nadenkt, benoem dan de sterke sociale kanten van Nieuw-Balinge. Voor binding in het dorp is het belangrijk dat inwoners zich met elkaar kunnen identificeren. U heeft het goud daarvoor in handen: het burennetwerk in Nieuw-Balinge – waar u het verhaal van het modern Drentse naoberschap aan kunt vastknopen. Inwoners van Nieuw-Balinge zijn allemaal

buurman, buurvrouw en buurkind. Door elkaar te ontmoeten (thuis, op straat, de kerk, het dorpshuis) ontstaat er een gemeenschap van mensen en voel je je thuis in Nieuw-Balinge. De diversiteit van mensen maakt die ontmoeting alleen maar leuker!

5. Zelf doen is samenwerken

In Nieuw-Balinge wonen burgers die weten hoe ze succesvol hun leefomgeving aantrekkelijk kunnen houden. Iedereen die over Nieuw-Balinge praat, zegt al snel:

“Wat die lui daar voor elkaar weten te krijgen!”

Er zijn voorbeelden te over van wat u samen tot stand heeft gebracht: het dorpsplein, het dorpshuis, Het Knooppunt, het monument, de verkeersvoorzieningen, de klokkenstoel, etc. etc. Uw actief burgerschap is een best practice (goede praktijk) van burgerparticipatie. Voor de toekomst is het belangrijk dat de organisatiestructuur voor de samenwerking van burgers blijft. De ruggengraat van het dorp zijn de verenigingen en de belangengroepen met hun leden en besturen. Koester daarom uw verenigingen.

Besturen moeten ervoor zorgen dat ze opvolgers vinden en vooral jonge mensen interesseren voor het bestuurswerk. Via de Buurtacademie kan een kadercursus gegeven worden over wat besturen is. Dat is meer dan vergaderen en notuleren. Een bestuur heeft visie op wat ze wil bereiken, zorgt voor draagvlak onder haar leden en voert haar plannen uit. Actieve burgers zetten zich graag in voor zaken die wat opleveren voor het persoonlijke en algemene belang. Deel nemen aan een ‘goed bestuur’ kan een belangrijke scholing voor jongeren vormen, wat goed staat op hun curriculum vitae. Bied jonge mensen de kans op een bestuurlijke functie, eventueel als schaduwbestuurslid. Het geeft jonge mensen ook de mogelijkheid om hun stempel op de activiteiten te drukken.

Uw organiserend vermogen als bestuur van Plaatselijk Belang is groot, u hebt uw weg goed gevonden bij de gemeente, de provincie en op landelijke manifestaties laat u zien wat u waard bent. U bent plannenmaker, subsidiejager en regisseur, maar bovenal bereid om altijd uw beste beentje voor te zetten. U verdient een groot compliment voor uw inzet en voor het resultaat dat u bereikt! De inwoners van Nieuw-Balinge onderschrijven dit compliment volmondig. Uw persoonlijke betrokkenheid gaat ver – uw voorzitter is eigenlijk de dorpsburgemeester (“gangmaker”) van Nieuw-Balinge. Hij behartigt de belangen van zijn dorp – overdag en ’s avonds – als geen ander. Volgens

eigen zeggen is de voorzitter zich zeer bewust van zijn positie en doet hij niets zonder de goedkeuring van de medebestuurssleden. De onderscheiding voor de voorzitter (en zijn vrouw 😊) verplicht tot adeldom, dat geldt in het verlengde daarvan voor het hele bestuur. Uit het inwonersonderzoek en de interviews komen welgemeende adviezen voort.

Adviezen voor het Bestuur

Wees een bestuur van Plaatselijk Belang voor alle Nieuw-Balingers. Sommige inwoners in het dorp vinden dat u vooral voor eigen parochie preekt, terwijl u zelf het algemeen belang voor Nieuw-Balinge voor ogen hebt. Streef ernaar om meer of alle Nieuw-Balingers te vertegenwoordigen, zodat u een breed draagvlak hebt. Uw eigen bestuurssamenstelling kan nog meer lijken op de samenstelling van het dorp: de ene helft voor Nieuw-Balingers die er geboren en getogen zijn, de andere helft voor mensen die (ooit) nieuwkomer waren. Als u niet weet, wat Nieuw-Balingers ergens van vinden, organiseer raadplegingen. Zet een poll op uw site om te meten wat de standpunten zijn. Nog beter is het om inloopavonden te organiseren of zelf naar de mensen toe te gaan en (groeps-) keukentafelgesprekken te houden. Eerste gespreksonderwerp is de Toekomst van Nieuw-Balinge.

Overweeg of u slechts van één plaatselijk bestuur lid en / of voorzitter wilt zijn, behalve als het reglementair vereist is om in andere besturen zitting te nemen (zoals bij het Dorpshuis). Sommige mensen vinden dat bestuursleden van verenigingen zich gedragen als de plaatselijke bestuurlijke elite. Een sterke profilering als bestuurslid of voorzitter geeft associaties met machtsuitoefening. Voorkom deze vervelende achterklap. Vermijd belangenverstrengeling zowel met privé als met uw werksituatie. Ga integer om met situaties waarin u of familieleden voordelen van uw beslissingen lijken te hebben. Een korte lijn vanuit het bestuur met andere organisaties is efficiënt, maar kan ook de verdenking oproepen van 'ritselen en regelen'.

Doe het als bestuur eens anders in 2012. Ga ontregelen en kies een andere aanpak. Het dorp leunt op u en verwacht dat u met ideeën komt en deze wil even zult realiseren. Dat is immers ook uw kracht gebleken. Ontregelen betekent in 2012 "niet voor het dorp denken en doen, maar de vraag in het dorp neerleggen en als er geen antwoord komt, is de vraag niet belangrijk. En als er wel een antwoord komt, komt die misschien uit onverwachte hoeken." U bent echte vergadertijgers en u

overlegt met allerlei organisaties. Het dagelijks bestuur van PB Nieuw-Balinge is een dagtaak geworden. Welke opvolger kan zich dat veroorloven? Hou uw ambities voor Nieuw-Balinge vast, maar doe (in de woorden van de voorzitter van Plaatselijk Belang) “kalmpjes aan”.

U wilt als bestuur van Vereniging Plaatselijk Belang lijnen uitzetten voor de toekomst van Nieuw-Balinge. Daar kunt u allerlei methodieken bij toepassen. Stichting Welzijnswerk Midden-Drenthe kan u hierover informeren en ondersteunen. Kiest u vooral voor een dorpseigen manier om aan de slag te gaan. Niemand vraagt van u om ‘beleid’, ‘visie’ of ‘strategie’ op te stellen. Er zijn dorpen die 10 punten opstellen en daar jaren mee vooruit kunnen. Vanuit het inwonersonderzoek en de aanvullende interviews zijn er voor de aanpak weer welgemeende adviezen.

Voor de toekomstverkenning van Nieuw-Balinge

Start met de bewoners te informeren waarom Plaatselijk Belang met de toekomstverkenning aan de slag gaat. Geef het project over de toekomst van Nieuw-Balinge een duidelijke en aansprekende naam mee. Zoek mensen van buiten het bestuur die aan het project willen deelnemen en in een projectgroep zitting nemen. Hou het overzichtelijk met een beperkt aantal mensen in de projectgroep.

Betrek alle inwoners van Nieuw-Balinge, wanneer u de toekomst met Nieuw-Balingers gaat verkennen. U kent de groepen bewoners: (a) de actievelingen, die altijd van de partij zijn en meedoen, (b) de geïnteresseerden die selectief meedoen en (c) de outsiders die niet laten zien welke binding ze met Nieuw-Balinge hebben. Ga vooral actief op zoek naar mensen die “fris denken” en die eigentijdse ideeën hebben. Nodig ze persoonlijk uit en prikkel ze prettig om aan te schuiven. Nodig vooral de groep (potentiële) ondernemers uit, die verklaard hebben dat hun zaak meerwaarde voor het dorp zal krijgen. Betrek jonge mensen bij de toekomstverkenning, maar pas vanaf de leeftijd van twintig jaar hebben jongeren beter kijk op wat een dorp is en welke betekenis een dorp voor mensen kan hebben. Dus overschat de inbreng van kinderen en tieners niet. Zij conserveren het dorp het liefst zoals het in hun kindertijd was. Zorg dat de *Toekomst van Nieuw-Balinge* als onderwerp op alle bestuursvergaderingen van de verenigingen, belangengroepen en kerken (meermalen) aan de orde

komt. Vraag aan alle besturen om actief mee te denken. Verzamel de opmerkingen uit al die verschillende verenigingen en groepen. Organiseer zelf ook eigen bijeenkomsten en keukentafelgesprekken. Instrueer de gespreksleiders hoe ze de ideeën moeten vastleggen.

Gebruik nieuwe media om ideeën over de toekomst van Nieuw-Balinge op te doen en reacties te peilen. Bezet een plek op Facebook. Uw ideeënbus op de site van Plaatselijk Belang is een goed initiatief, maar het zijn nu vooral klachten of (on)vriendelijke reacties van mensen. Zet daarom (ook) een nieuw medium in over de toekomst van Nieuw-Balinge. Geef de webmaster goede instructies om flauwe(kul) reacties onmiddellijk te verwijderen. Ga met elkaar op stap om in andere dorpen inspiratie op te doen, ook al is Nieuw-Balinge voor u het mooiste dorp van de wereld! Vergelijk u met andere dorpen en probeer te doorgronden of wat in andere dorpen succesvol is ook in Nieuw-Balinge kan worden toegepast. Wissel uw ervaringen uit met andere dorpen in de gemeente Midden-Drenthe.

Verwerk alle resultaten tot een compact geheel – een tienpuntenplan? U heeft ruime ervaring hoe u plannen moet uitvoeren, hoe u geld binnenhaalt, hoe u andere organisatie mee laat denken en doen en hoe u de kwaliteit bewaakt. Daarover hoeft u geen advies.

Want u doet het samen zelf!

P.S. Of toch nog één advies – zou crowd funding ook in Nieuw-Balinge mogelijk zijn?

P.S 2. En nog één: doet u ook iets voor een ander dorp ergens in de wereld! De wereld houdt niet op bij Nieuw-Balinge. Verbeter de wereld en begin!

Geraadpleegde bronnen

Aalvanger, A., R. Beunen (2011). *Dorpsidentiteit: op zoek naar eenheid in verscheidenheid. Vijf methodes waarmee dorpsbewoners hun dorpsidentiteit expliciet kunnen maken*. Rapport 275. Wetenschapswinkel, Wageningen Universiteit & Research Centre.

Brouwer, A. (2011). *Wie ruimt de bomen van de weg? Het eigenbelang volgens Tocqueville*. De Groene Amsterdammer, 7 april 2011.

Engbersen R., M. Uytterlinde, S. van Arum en S. van der Kooy (redactie) (2006). *Dorpsbewoners maken het dorp. Toolkit bewonersparticipatie platteland*. NIZW/LCO/Partoer/Prisma Brabant/Scoop.

Linsen, M., S. Greeuw (red.) (2003). *Dorp + Handreiking voor dorpseigen uitbreiden*. Projectbureau Belvedere, Utrecht.

Perec, G. (2008). *Ruimten rondom*. Amsterdam, De Arbeiderspers.

Simon, C. (2004). *Ruimte voor identiteit. De productie en reproductie van streekidentiteiten in Nederland*. Dissertatie Rijksuniversiteit Groningen.

Eerdere publicaties van dorpsonderzoeken

Buiter, O. (2010) *Dorpsonderzoek Ulrum*. Kenniscentrum Gebiedsontwikkeling *NoorderRuimte*, Hanzehogeschool Groningen.

Buiter, O. en J. Rozema (2011). *Leven in Houwerzijl. Onderzoek naar de ervaren kwaliteit van de leefomgeving*. Kenniscentrum Gebiedsontwikkeling *NoorderRuimte*, Hanzehogeschool Groningen.

Rozema, J. (2010). *Het leeft in Westernieland*. Kenniscentrum Gebiedsontwikkeling *NoorderRuimte*, Hanzehogeschool Groningen.

Rozema, J. (2010). *Het kan in Westernieland*. Kenniscentrum Gebiedsontwikkeling *NoorderRuimte*, Hanzehogeschool Groningen.

Rozema, J., O. Buiter, J.A. van den Berg (2011). *Samen mooi wonen in Houwerzijl. Adviezen voor Houwerzijl 2025*. Kenniscentrum Gebiedsontwikkeling *NoorderRuimte*, Hanzehogeschool Groningen.

Rozema, J., A. Tjeerdsma (2011). *Niehove anno 2011. Hoe waarderen inwoners van Niehove hun leefomgeving?* Kenniscentrum Gebiedsontwikkeling *NoorderRuimte*, Hanzehogeschool Groningen.

Rozema, J., A. Tjeerdsma (2011). *Rustig blijven wonen in Niehove. Advies voor Niehove 3.0*. Kenniscentrum Gebiedsontwikkeling *NoorderRuimte*, Hanzehogeschool Groningen.

www.hanze.nl/dorpsonderzoeken

**Hanzehogeschool
Groningen**
University of Applied Sciences

Kenniscentrum NoorderRuimte